

NEKE TENDENCIJE U RAZVOJU SAVREMENIH ORUŽANIH SNAGA

Poslednjih nekoliko godina preduzimaju se opsežne mere za što potpunije prilagođavanje oružanih snaga izvođenju borbenih dejstava u savremenim uslovima. Pri razmatranju i donošenju odgovarajućih mera i rešenja, kako onih koje treba neposredno preduzeti, tako i samih smernica za perspektivni razvoj oružanih snaga, ima se u vidu ne samo sadašnji stepen razvoja, postojeće mogućnosti i uticaj borbene i ostale tehnike već i perspektiva daljeg tehničkog napretka. U tim razmatranjima, mada se vodi računa o prilagođavanju oružanih snaga vođenju rata u savremenim uslovima uopšte, dominantno mesto zauzima početni period rata. Ovo stoga što se smatra da rezultati postignuti u tom periodu mogu imati odlučujući uticaj, ili biti od velike važnosti za ishod rata u celini.

Svakako da detaljnije razmatranje i iznošenje svih, pa i osnovnih, pitanja na koja se danas daje akcent u razvoju oružanih snaga stranih zemalja nije moguće u jednom ovakvom napisu; zbog toga se ovde iznose samo opšte tendencije u razvoju oružanih snaga (u celini), neka pitanja iz razvoja vidova oružanih snaga i, posebno, osnovne tendencije u razvoju kopnene vojske.

OPŠTE TENDENCIJE U RAZVOJU ORUŽANIH SNAGA

Pri razmatranju razvoja oružanih snaga (u celini) teži se, pre svega, tome da se pronađu forme organizacije, sastava, opremljenosti i jačine oružanih snaga koje bi ih učinile sposobnim za uspešno vođenje rata u raketno-nuklearnim uslovima. Polazeći od ovog osnovnog uslova, kako kod velikih tako i kod malih zemalja vrše se izmene u veličini, organizacionoj strukturi i opremljenosti oružanih snaga. Pri donošenju rešenja o ovim pitanjima ima se u vidu stvaranje oružanih snaga koje bi, s obzirom na uslove u kojima bi dejstvovale, bile sposobne da onemoguće iznenađan napad protivnika i njegovo uspešno odvijanje, da izdrže i prežive njegove prve raketno-nuklearne udare i uzmu učešće u izvođenju borbenih dejstava; kod velikih zemalja, posebno, ima se u vidu i to da oružane snage i same učestvuju u nanošenju raketno-nuklearnih udara, da stvaraju uslove za mobilizaciju i strategijski razvoj sledećih ešelona i omogućuju prelazak zemlje u celini sa mirnodopskog na ratno stanje.

Navedeni zahtevi usloveli su stvaranje oružanih snaga koje su u pogledu ukupnog brojnog stanja male ali dovoljno jake, borbeno spremne i po svojoj opremljenosti, naoružanju i organizacijsko-formacijskoj strukturi prilagođene za dejstvo u konkretnim uslovima. Stvaranju ovakvih oružanih snaga danas teže i velike i male zemlje, i to je,

u stvari, osnovna karakteristika razvoja oružanih snaga — kako u celini, tako i njenih pojedinih komponenata. Ova opšta tendencija u razvoju oružanih snaga odnosi se, pre svega, na snage namenjene za početni period rata, tj. na prvi stratezijski ešelon koji, u stvari, treba da rešava ne samo zadatke početnog perioda rata već i da uspešno učestvuje u njegovom daljem toku. U sastav ovog ešelona uključene su jedinice svih vidova oružanih snaga.¹ Prema tome, za razliku od sastava i uloge mirnodopskih oružanih snaga ranije, danas se na jedinice koje sačinjavaju prvi stratezijski ešelon ne gleda više samo kao na školu, mesto obuke i vaspitanja starešina i vojnika, niti one više služe samo kao jezgro ratne armije, već predstavljaju potpuno spreman deo oružanih snaga sposoban da svakog momenta otpočne borbena dejstva.

Međutim, s obzirom na činjenicu da bi broj gubitaka u početnom periodu eventualnog raketno-nuklearnog rata bio daleko veći nego u početnom periodu ranijih ratova, pored akcenta koji se daje osposobljavanju prvog stratezijskog ešelona, puna pažnja poklanja se i pripremama jedinica koje treba da se mobilišu neposredno pre ili posle otpočinjanja ratnih dejstava, kao i pripremama onih jedinica koje treba da se mobilišu u toku rata. Za one jedinice koje treba da se mobilišu neposredno pre ili posle otpočinjanja ratnih dejstava danas postoje jaka jezgra, tako da se vreme potrebno za njihovo dovođenje do pune borbene gotovosti ne računa više na mesece ili nedelje kao ranije, već na dane. Za mobilizaciju i razvoj ešelona oružanih snaga neophodnih za učešće u daljem toku rata, pored nastojanja da se vreme potrebno za ovo, takođe, svede na minimum, razrađuju se i posebni planovi i preduzimaju ostale mere da se za najkraće vreme postigne i njihova odgovarajuća obučenost za borbena dejstva.

RAZVOJ VIDOVA ORUŽANIH SNAGA

Pri razmatranju razvoja pojedinih vidova oružanih snaga imaju se u vidu dva osnovna faktora: prvo, kakvo mesto i ulogu imaju postojeći vidovi oružanih snaga u uslovima raketno-nuklearnog rata i, u vezi s tim, kakva treba da bude njihova veličina i brojni odnos i, drugo, kakve zahteve nameće savremeni rat u traženju novih vidova, kao i načinu grupisanja pojedinih delova oružanih snaga.

Raketno-nuklearna i ostala savremena borbena sredstva dovela su do promene odnosa u pogledu uloge i mesta postojećih vidova oružanih snaga u eventualnom ratu. Međutim, ovo ne znači da su pojedini postojeći vidovi izgubili od svog značaja, te da se u vezi s tim zapostavlja njihov dalji razvoj. Naprotiv, kod svih preovladava mišljenje da se pobjeda u eventualnom ratu može postići samo zajedničkim naporima i koordiniranom upotrebom svih vidova oružanih snaga. Zbog toga, opšte mere koje se preduzimaju na planu modernizovanja oružanih snaga u celini, obuhvataju i modernizovanje svakog vida posebno. Pri razma-

¹ Tako, na primer, od jedinica KoV u sastavu prvog stratezijskog ešelona, pojedine zapadne zemlje raspoložu sledećim brojem borbeno spremnih divizija: SAD — 16 (plus tri divizije mornaričke pešadije), Z. Nemačka — 12, Francuska — 5, itd.

tranju veličine i stepena modernizovanja pojedinih vidova oružanih snaga polazi se, između ostalog, od mesta i uloge oružanih snaga u celini, i pojedinih vidova posebno, u okviru vojnog saveza kome pripadaju izvesne zemlje, njihovih mogućnosti i specifičnosti svake zemlje ponasob. Ovo se odražava i na odnos i veličinu vidova oružanih snaga kod pojedinih zemalja, što se najbolje vidi iz sledećeg pregleda:

u SAD na KoV otpada 40% celokupnih oružanih snaga, RV — 29%, RM — 23,6%, mornaričku pešadiju — 7,3%;

u SR Nemačkoj: KoV — 63,2%, RV — 22,4%, RM — 8%; TO — 6,4%;

u V. Britaniji: KoV — 47,3%, RV — 30%, RM — 22,7%;

u Francuskoj: KoV — 65%, RV — 22%, RM — 13%;

u Italiji: KoV — 74,9%, RV — 15,4%, RM — 9,7%;

u Grčkoj: KoV — 74,4%, RV — 14,7%, RM — 10,9%.

Dostignuća u razvoju borbene i ostale tehnike i njegove dalje tendencije dovela su kod pojedinih zemalja, pored modernizovanja postojećih, do stvaranja novih vidova oružanih snaga, ili se kod drugih to pitanje sada razmatra. Tako danas, pored KoV, RV i RM, kod velikih zemalja već postoje, kao posebni vidovi, »raketno-nuklearne snage strategijske namene« i »snage PVO«; zatim su kod nekih od njih, kao poseban vid, formirane »snage teritorijalne odbrane«. Kod pojedinih zemalja smatra se, takođe, da i gerilske snage treba da predstavljaju poseban vid oružanih snaga.

Pored tendencija u stvaranju novih vidova, sve više dolaze do izražaja stavovi da je za savremene uslove zastarela i prevaziđena klasična upotreba dosadašnjih. Preovladava mišljenje da oružane snage ne treba deliti po mestu njihove upotrebe, već po ulozi i zadacima koje treba da izvršavaju u savremenom ratu, kao na primer: »snage strategijske namene«, »snage taktičke namene«, »teritorijalno-gerilske snage« itd. Kod nekih zemalja već je došlo do formiranja pojedinih od ovih vrsta snaga. Tamo gde su one već formirane, u njihov sastav uključeni su delovi snaga svih dosadašnjih klasičnih vidova, tako da one predstavljaju, u stvari, njihovu integraciju. Ovo ukazuje i na konkretnu realizaciju već iznetog mišljenja da se uspeh u borbenim dejstvima i konačna pobjeda u eventualnom ratu mogu postići samo zajedničkim naporima i koordiniranom upotrebom svih vidova oružanih snaga. Međutim, kada se govori o integraciji vidova oružanih snaga, to ne znači i istovremeno »likvidiranje« postojećih klasičnih vidova, već njihovo udruživanje radi što efikasnijeg izvršavanja osnovnih zadataka.

Raketno-nuklearne snage strategijske namene sve više poprimaju vodeću ulogu u oružanim snagama velikih zemalja. Na njih se gleda kao na glavno sredstvo za nanošenje odlučnih udara po protivniku, sredstvo koje treba ili može da ispolji odlučujući uticaj ne samo na početni period već i na rat u celini. Njihova dejstva su najmanje zavisna od ostalih vidova oružanih snaga i one već ispoljavaju vodeći uticaj na koncepciju vođenja rata, doktrinu, organizaciju oružanih snaga itd. Dosadašnji razvoj raketno-nuklearnih sredstava strategijske namene karakterišu neograničeni domet, velika brzina, kao i visina leta, velika

moгуćnost manevrovanja putanjom itd. U njihovom razvoju posebna pažnja se poklanja, pored ostalog, usavršavanju tačnosti njihovog dejstva i povećavanju uništavajuće moći.

Snage PVO danas sve više zauzimaju jedno od osnovnih mesta u razvoju oružanih snaga. Pažnja koja se poklanja razvoju sredstava PVO proizilazi iz sve izražajnijih tendencija daljeg usavršavanja sredstava za napad iz vazduha. U tom razvoju sredstava PVO kod velikih zemalja, posebno mesto zauzimaju mere na planu protivraketne odbrane. Nastoji se da se pronađu i usavrše sistemi pomoću kojih se međukontinentalne rakete mogu otkriti još na velikim daljinama (čak i prilikom ispaljenja), zatim odrediti njihove koordinate i izvršiti upozorenje o predstojećem napadu.

Kopnena vojska, i pored toga što je dosadašnji razvoj tehnike doveo do povećane uloge ostalih vidova oružanih snaga, nije izgubila svoj opšti značaj i ne smatra se da dejstvo njenih snaga treba da ima samo pomoćni karakter. Naprotiv, sve više preovlađuje mišljenje da će kopnene operacije, do kojih bi došlo već u prvim trenucima rata, takođe imati vrlo značajnu ulogu, kao i da će zadaci kopnenih snaga, s obzirom na uslove u kojima će se izvoditi borbena dejstva, biti daleko složeniji nego ranije.

Iz napred iznetog odnosa između pojedinih vidova oružanih snaga nekih zemalja vidi se da i kod velikih zemalja kopnena vojska predstavlja najbrojniji vid. Za male zemlje kopnena vojska ostaje i dalje osnovni, glavni i odlučujući vid oružanih snaga i u njihovim planovima perspektivnog razvoja oružanih snaga ona zauzima primarno mesto.

Pri razmatranju sadašnjih rešenja i donošenju perspektivnih planova razvoja kopnene vojske, polazi se od različitosti situacija u kojima ona može biti angažovana u savremenim uslovima. U vezi s tim dolazi do izražaja osnovna tendencija da se njenim daljim razvojem želi stvoriti kopnena vojska koja može uspešno izvoditi borbena dejstva, pre svega, u opštem raketno-nuklearnom ratu, a isto tako da može dejstvovati u uslovima u kojima ne bi došlo do upotrebe nuklearnih sredstava. Ujedno se želi postići da se njeni delovi efikasno mogu upotrebiti u odbrani teritorije, u pružanju pomoći civilnim organima (u otklanjanju posledica dejstva sredstava masovnog uništavanja) i dr. Za pojedine zapadne zemlje karakteristično je da u razvoju pojedinih delova ili jedinica kopnene vojske posebnu pažnju poklanjaju i njihovom osposobljavanju za borbu protiv snaga narodnooslobodilačkih pokreta.

Ratna mornarica, posebno kod velikih sila, ima danas daleko veći stratejski značaj i ulogu u odnosu na raniji period. Pored zadataka za koje je i ranije osposobljavana (a kojima se i danas poklanja velika pažnja), kao što su obezbeđenje pomorskih komunikacija i teritorijalnih voda, borba sa protivničkim pomorskim snagama na otvorenom moru i u bazama, sadejstvo sa KoV i RV u organizovanju, pripremi i izvođenju pomorsko-desantnih operacija i dr., kod velikih zemalja se posebna pažnja poklanja razvoju snaga ratne mornarice koje mogu nanositi raketno-nuklearne udare stratejskog i operativno-taktičkog značaja, tako da one ovu ulogu sve više preuzimaju od RV i raketno-nu-

klearnih baza na kopnu. U ovim zemljama se, takođe, velika pažnja poklanja izgradnji brodova i podmornica na nuklearni pogon, razvoju sredstava za protivpodmornička dejstva, izgradnji nosača aviona i helikoptera, desantnih sredstava, razvoju pomorske pešadije, izgradnji savremenih »plovećih skladišta«, uvođenju savremenije opreme i dr.

Ratna mornarica manjih zemalja zadržala je i dalje svoju klasičnu ulogu odbrane obalnog mora, ostrva i obale. Međutim, i ove zemlje preduzimaju mere za dalje modernizovanje svojih mornaričkih jedinica, što im omogućuje ne samo uspešno izvršavanje zadataka koji se sada pred njih postavljaju (a koji su u osnovi imali defanzivni karakter) već i znatno proširivanje njihove uloge — primenu dejstava ofanzivnog karaktera (po dubini teritorije protivnika, paralisanje pomorskog saobraćaja i dr.).

Ratno vazduhoplovstvo, bez obzira na dalji razvoj raketno-nuklearnih sredstava i činjenicu da je kod velikih zemalja deo zadataka koji je ono ranije izvršavalo sada prešao na raketno-nuklearna sredstva, ostaje i dalje važna komponenta oružanih snaga. Ovakvu ulogu kod velikih zemalja vazduhoplovstvo je i dalje zadržalo s obzirom na svoju veliku udarnu moć, brzinu i široke manevarske mogućnosti u prenošenju dejstava po frontu i dubini, sa jednog ratišta na drugo i uopšte u svetskim razmerama, kao i s obzirom na važnu ulogu koju i dalje ima u sistemu PVO, u posrednoj i neposrednoj podršci trupa na bojištu itd. Osnovna namena RV malih zemalja i dalje ostaje posredna i neposredna podrška jedinica kopnene vojske i u okviru sistema teritorijalne PVO.

Dalje tendencije u razvoju ratnog vazduhoplovstva usmerene su na njegovo sve veće prilagođavanje karakteru i potrebama savremenog rata. Pored ostalih, preduzimaju se i mere za povećavanje brzine i visine leta, za njegovo osposobljavanje za izvršavanje zadataka u raznim vremenskim uslovima, da novi tipovi aviona sadrže odlike bombardera i lovca itd. U razvoju vazduhoplovstva velikih zemalja sve značajnije mesto zauzimaju mere za modernizovanje transportne avijacije, koja treba, pored povećavanja brzine i radijusa dejstva, da poseduje i veliku nosivost tako da bude u mogućnosti da transportuje ne samo vojnike već i svu vrstu tehnike, uključujući i tenkove. Pored toga, neke od zapadnih zemalja posebnu pažnju poklanjaju razvoju takve vrste avijacije koja se može uspešno upotrebiti u protivgerilskim dejstvima.

Snage teritorijalne odbrane kod nekih zemalja već prerastaju, ili se planira da prerastu, kao što je ranije već izneto, u poseban — samostalan vid oružanih snaga, dok su kod drugih zemalja formirane posebne komande za rukovođenje teritorijalnom odbranom. Snage teritorijalne odbrane, pored mirnodopskih jedinica popunjenih po formaciji, već u miru imaju jaka jezgra ratnih jedinica u kojima se vrše sve pripreme za izvršavanje zadataka u ratu. Veličina ovih jedinica kreće se od čete do puka i brigade, koje su sve dobro naoružane i opremljene, brzopokretne i sposobne za izvršavanje različitih zadataka koje savremeni rat može nametnuti u odbrani teritorije. Za popunu u miru i izvršavanje zadataka u ratu, za potrebe jedinica teritorijalne odbrane posebno se odabira ljudstvo prilikom regrutovanja.

Snage za gerilska dejstva, iako za sada ne predstavljaju poseban vid oružanih snaga (mada postoji mišljenje da »teritorijalno-gerilske snage« to treba da budu), danas u sve većem broju zemalja zauzimaju značajno mesto prilikom razmatranja daljeg razvoja oružanih snaga. Prilikom isticanja značaja ovih snaga i potrebe za njihovim formiranjem, pored ranijih i sadašnjih iskustava, posebno se naglašava da bi, s obzirom na fizionomiju eventualnog rata, one imale veliku ulogu. U nekim zemljama su već formirane specijalne jedinice za gerilska dejstva, dok druge razmatraju njihovo formiranje. U zemljama u kojima postoje specijalne jedinice za gerilska dejstva, posebna pažnja se poklanja njihovoj organizaciji, naoružanju, opremljenosti, izboru ljudstva i dr., a za njihovu obuku postoje i posebne škole i poligoni.²

Pored snaga namenjenih za gerilska dejstva, velika pažnja poklanja se i pripremanju snaga za protivgerilska dejstva. Za ova dejstva predviđaju se snage već namenjene za gerilska dejstva, mada je — s obzirom na zaključak da bi u eventualnom ratu gerilski pokret u sopstvenoj pozadini mogao da poprimi široke razmere i da predstavlja ozbiljnu opasnost za bezbednost teritorije, kao i da onemogućući uspešno izvođenje borbenih dejstava na frontu — glavna uloga u borbi protiv gerilskih snaga u pozadini taktičkih i operativnih jedinica namenjena snagama operativne vojske³. U vezi s tim, pored toga što je u planove obuke i vaspitavanja jedinica kopnene vojske uključena i specijalna obuka za dejstvo protiv gerilskih snaga, predviđa se i posebno prilagođavanje njihove organizacijsko-formacijske strukture za ova dejstva, a pojedine jedinice ili njihovi delovi, pored namene za ostale zadatke, već su i sada prilagođene za to.

OSNOVNE TENDENCIJE U RAZVOJU KOPNE NE VOJSKE

Pored opštih razmatranja daljeg razvoja kopnene vojske, kao što su: mesto, uloga i zadaci koje treba da izvršava u uslovima raketno-nuklearnog rata, a naročito u njegovom početnom periodu, posebno se imaju u vidu geografske karakteristike područja na kome se planira upotreba kopnenih jedinica, kao i opšte i posebne karakteristike kopnene vojske verovatnog protivnika. U vezi s tim preduzimaju se i opšte mere na planu modernizovanja, usklađivanja strukture, organizacije i formacije, strukturalnog i brojnog odnosa između pojedinih rodova u okviru njenih jedinica i dr.

Kao i kod vidova oružanih snaga, razvoj savremene tehnike, naoružanja i ostale opreme i njihov odraz na fizionomiju borbenih dejstava doveli su i do promene uloge i mesta postojećih rodova, do integracije rodova u okviru nižih taktičkih jedinica, kao i do pojave novih rodova u okviru kopnene vojske. Jedan od primera ove pojave novog roda predstavljaju jedinice avijacije u sastavu kopnene vojske a, s obzirom na

² Ukupno brojno stanje specijalnih snaga za gerilsko ratovanje danas nije tako veliko. Međutim, pored ovih specijalnih snaga, za gerilska dejstva obučavaju se i sve ostale jedinice i starešine kopnene vojske, a programi obuke škola i jedinica obuhvataju i obuku u gerilskim dejstvima.

³ Za obezbeđenje teritorije protiv gerilskih snaga formiraju se posebne, brzopokretne jedinice, najčešće jačine puka — brigade.

broj, zadatke, načela upotrebe i drugo, može se očekivati formiranje i novih rodova kao što su, na primer, jedinice nuklearne podrške, izviđačke jedinice i drugo.

Na osnovu mera koje se sada preduzimaju, kao i onih koje se predviđaju, može se uočiti da bi osnovne tendencije u daljem razvoju kopnene vojske uglavnom bile sledeće:

a) *Smanjenje brojnog stanja jedinica uz istovremeno povećanje njihove vatrene moći, poštovanje kvaliteta postojećeg i uvođenje novog savremenog naoružanja, uključujući i raketno-nuklearna sredstva*⁴;

b) *Pronalaženje i usvajanje takvih jedinica koje se mogu uspešno upotrebiti i delovati u konkretnim uslovima (zemljište, odgovarajuće snage neprijatelja i sl.) i koje su usklađene sa usvojenim koncepcijama izvođenja borbenih dejstava.*

U vezi sa ovim karakteristična su tri momenta: prvo, izmene u vrstama jedinica; drugo, izmene u određivanju fiksnosti, odnosno elastičnosti organizacijsko-formacijske strukture jedinica; i treće, formiranje samostalnih borbenih jedinica jačine puka (brigade).

U pogledu vrste jedinica, mada postoji opšta tendencija da se broj vrsta divizija i ostalih jedinica smanji, a kod nekih zemalja uvede i jedinstven tip divizije (sa eventualnim varijantama), ipak ova opšta tendencija nije usvojena kod velikog broja zemalja. Na ovo su, pored ostalog, uticali namena, zadaci i konkretni uslovi u kojima bi delovale pojedine jedinice kopnene vojske. Tako danas, i pored opšte tendencije (posebno kod velikih zemalja) da se izvrši mehanizacija i motorizacija jedinica, tj. da se stvore oklopne i mehanizovane divizije, još uvek postoje pešadijske i brdske divizije i brigade, a kod nekih zemalja i vazdušnodesantne divizije.⁵

Pri donošenju ovih rešenja jasno dolazi do izražaja tendencija da se sa fiksnih prelazi na elastične formacije jedinica kopnene vojske. Tako danas kod svih zemalja, jedinice veće od divizije imaju elastične formacije. Za divizije i borbene jedinice u njenom sastavu, kod raznih zemalja i situacija je različita: kod izvesnog broja od njih divizije, a kod nekih i pukovi (brigade), takođe, imaju elastične formacije, dok su fiksne formacije zadržane samo kod bataljona; kod drugih zemalja divizije, a i sve borbene jedinice u njenom sastavu, imaju fiksne formacije (ne računajući pridate i jedinice za podršku).

Danas, takođe, sve više dolazi do izražaja i tendencija da se, pored jedinica divizijskog ranga, stvaraju i samostalne jedinice ranga puka (brigade). Samostalni pukovi (brigade) imaju različitu namenu: za dejstva na zemljištu na kome, s obzirom na njegove karakteristike i odvojenost pravaca, ne mogu biti uspešno upotrebljene jedinice jačine divizije; za obezbeđenje teritorije i pozadine operativnih jedinica od ge-

⁴ Brojno stanje sadašnjih divizija nije se povećalo u odnosu na one iz II svetskog rata (kod nekih zemalja se i smanjilo), ali se vatrene moć, ne samo divizija u celini već i njenih neposredno potčinjenih borbenih jedinica, nekoliko puta povećala, sa tendencijom stalnog povećavanja (pri čemu se ne računa na vatrenu moć nuklearnih sredstava).

⁵ SAD imaju najveći broj vrsta divizija: oklopne, mehanizovane, pešadijske, vazdušnodesantne, a pre skoro godinu dana formirana je i posebna vazdušnodesantna (helikopterska). Ovome treba dodati i posebne pomorskodesantne divizije.

rilskih snaga, kao i učešće u protivgerilskim dejstvima; za vazdušnodesantna dejstva; za izviđanje i dr. U skladu sa njihovim zadacima i namenom prilagođava se i organizacijsko-formacijska struktura, sastav i opremljenost ovih jedinica. Vrste ovih jedinica takođe su različite: mešovite (sa pešadijskim, mehanizovanim ili oklopnim delovima), pešadijske, brdske (planinske), vazdušnodesantne, izviđačke.

Armije u oružanim snagama svih zemalja sve više postaju elastične formacije sa tendencijom što potpunijeg osamostaljenja u izvođenju i najkrupnijih borbenih zadataka, kao i dejstva za duže vreme. U vezi s tim, pored divizija, u sastav armije se uvode i sve druge jedinice koje treba da joj omoguće ovakvu samostalnost. Koliko i kakvih vrsta divizija treba da ima armija zavisi, pre svega, od karaktera zemljišta na kome se planira njena upotreba, kao i snaga verovatnog protivnika. Broj divizija u sastavu armije je različit i kreće se od 3 do 12 (zavisno od toga da li armija ima korpuse kao potčinjene komande ili ne). U pogledu vrsta divizija, teži se da armije budu mešovitog sastava, mada postoji tendencija i za armijama jedinstvenog sastava.

Korpusi u sastavu kopnenih snaga pojedinih zemalja postoje i u miru i u ratu, dok se kod nekih njihovo formiranje, za izvođenje posebnih zadataka, planira samo u ratu. U prvom slučaju, osnovna tendencija u njihovom razvoju ogleda se u nastojanjima da to bude što jača manevarska snaga, sa što snažnijom sopstvenom vatrenom podrškom, a posebno u nuklearnim sredstvima. Na vrstu i broj divizija i ostalih jedinica koje korpus može imati u svom sastavu utiču isti osnovni faktori kao i kod armije.

Kod *divizija*, prilikom unošenja promena ili prelaska na novu organizacijsko-formacijsku strukturu, polazi se, pre svega, od sledećih zahteva i potreba:

da nisu glomazne u pogledu svojih efektivita, a da su dobro opremljene savremenom tehnikom, naoružanjem i opremom tako da poseduju veliku vatrenu moć;

njihova pokretljivost treba da bude u skladu sa karakteristikama zemljišta na kome se planira njihova upotreba, kao i sa pokretljivošću snaga verovatnog protivnika;

one moraju biti sposobne za izvođenje svih borbenih dejstava, a prvenstveno ofanzivnih;

divizija kao celina i osnovne borbene jedinice u njenom sastavu treba da budu što više osposobljene za izvođenje samostalnih borbenih dejstava;

broj veza komandanta divizije mora biti što manji;

kod divizije je potrebno, što je moguće više, umanjiti probleme vezane za snabdevanje jedinica.

c) *Povećavanje kopnene i vazdušne pokretljivosti jedinica, kao i pronalaženje sredstava i načina za povećavanje otpornosti jedinica od dejstva sredstava za masovno uništavanje.*

Povećavanje pokretljivosti jedinica postavlja se kao jedan od najvažnijih zadataka. Na ovo pitanje se gleda kao na neophodnost za uspešno vođenje rata u savremenim uslovima — jer samo pokretljive jedi-

nice mogu eksploatisati nuklearne udare, izvoditi brzu koncentraciju i dekoncentraciju, kao i ostvarivati neprekidnost borbenih dejstava koja sve više postaje jedan od osnovnih principa u njihovom izvođenju.

Radi povećavanja pokretljivosti osnovni akcent se daje na:

Uvođenje sve više mehanizacije i motorizacije u sastav jedinica kopnene vojske. Nastoji se, u vezi s tim, da kod velikih zemalja tenkovske i mehanizovane jedinice čine gro kopnenih snaga, dok kod ostalih zemalja (zavisno od uslova u kojima bi njihove kopnene snage dejstvovala) da bar osnovni borbeni i ostali delovi budu mehanizovani ili motorizovani.

Povećavanje pokretljivosti i van puteva, kao i otpornosti i zaštite ljudstva od dejstva sredstava za masovno uništavanje. Radi toga nastoji se da se u jedinice uvede što veći broj oklopnih transportera za prevoz borbenih delova i guseničnih vozila za jedinice borbene podrške. U razvoju oklopnih transportera postoji opšta tendencija da oni ne budu samo transportna već i borbena vozila naoružana artiljerijskim, protivavionskim, protivtenkovskim i lakim oruđima za neposrednu podršku delova koje prevoze.

Uvođenje posebnih i prilagođavanje postojećih transportnih sredstava za brzo savlađivanje vodenih prepreka i ostalih teže prohodnih i kontaminiranih delova zemljišta.

Pored mera za povećavanje strategijske pokretljivosti — u vidu razvoja transportne avijacije, velika pažnja poklanja se povećavanju vazdušne pokretljivosti u okviru same kopnene vojske, kako u celini, tako i pojedinih njenih delova.

d) *Osposobljavanje nižih jedinica (brigada, puk, bataljon) za izvođenje samostalnih dejstava.*

Organizacijsko-formacijska struktura ovih jedinica takođe se prilagođava izvođenju brzopokretnih i samostalnih dejstava. Kod većeg broja zemalja i brigade (pukovi) već danas imaju jedinice gotovo svih rodova i službi: tenkove, artiljeriju za podršku, protivtenkovsku i protivavionsku artiljeriju (u nekim armijama i helikoptere) i jedinice za pozadinsko obezbeđenje.

Ova tendencija sve više dolazi do izražaja i kod bataljona, tako da su kod većeg broja zemalja u bataljonskim formacijama zastupljeni gotovo svi rodovi i službe, a neki čak u svom sastavu imaju i sredstva za lansiranje nuklearnog oružja, pa i helikoptere.

e) *Osposobljavanje jedinica rodova za što uspešnije izvršavanje zadataka u savremenim uslovima.*

S obzirom na razvoj tehnike, naoružanja i opreme i uslova u kojima bi se izvodila borbena dejstva u savremenom ratu, došlo je do promene značaja zadataka koje treba da izvršava svaki rod; kod nekih rodova zadaci su se i proširili, a za sve rodove uslovi dejstva postali su

teži i složeniji. Zbog toga se svi rodovi i dalje razvijaju, usavršava se njihova borbena i ostala tehnika, kao i organizacija i formacija.

Pešadija. Mere koje se preduzimaju da se kopnena vojska što više prilagodi izvođenju borbenih dejstava u različitim uslovima savremenog rata dovele su do znatnog smanjenja »čiste« pešadije. Radi povećavanja njene pokretljivosti, dobar deo pešadijskih jedinica dobio je oklopne transportere i ostala transportna vozila koja im služe ne samo za transport do njihovog uvođenja u borbu već sa kojih one i dejstvuju u toku borbe. Na taj način pešadijske jedinice prerastaju u mehanizovane i motorizovane jedinice.

Međutim, sve ove mere ne znače da, bar u skorijoj budućnosti, može doći do potpunog odumiranja pešadije. S obzirom na različitost karakteristika zemljišta, a kod dosta zemalja i zbog materijalnih mogućnosti, pešadija još uvek predstavlja vrlo važan rod u okviru kopnene vojske. Zbog toga se u okviru opštih planova daljeg razvoja i modernizacije kopnene vojske znatna pažnja poklanja modernizaciji pešadije i njenom prilagođavanju za savremeni rat. Jedna od tih mera ogleda se u sve izraženijoj tendenciji integracije ostalih rodova u sastavu najnižih jedinica pešadije, tako da i one sve više postaju združene. U sastav pešadijskih bataljona, pored novih modela puškomitraljeza, mitraljeza, automata, poluautomatskih i automatskih pušaka, uvode se i savremena protivtenkovska sredstva, minobacači većeg kalibra, samohodna oruđa, pa i sredstva za lansiranje nuklearnih projektila i dr.

Oklopne jedinice. U odnosu na razvoj postojećih rodova u sastavu kopnene vojske, oklopne jedinice su najviše dobile u značaju i njihov procenat učešća u združenim jedinicama, posebno kod velikih armija, najviše je porastao. S obzirom na broj, jačinu, mesto i ulogu u ratu u savremenim uslovima, oklopne jedinice ne predstavljaju više jedinice koje podržavaju ili sadejstvuju pešadijskim, već samostalno izvršavaju najvažnije zadatke u toku borbe. U vezi s tim, razvoju oklopnih jedinica, a posebno njihovom osnovnom predstavniku — tenku, poklanja se naročita pažnja. Osnovne tendencije u daljem razvoju tenkova usmerene su na povećavanje njihove vatrene moći, akcionog radijusa, veće preciznosti u gađanju i dejstvu iz pokreta, prilikom gađanja noću, njihovo obezbeđenje za podvodna kretanja, a kod nekih kategorija tenkova i na njihovo osposobljavanje za plivanje, zatim na njihovo što veće ili potpuno obezbeđenje od radioaktivnog dejstva, poboljšanje oklopa bez povećavanja težine itd.

Artiljerija. Razvoj artiljerije karakterišu dve osnovne tendencije: poboljšanje kvaliteta klasične artiljerije i uvođenje u njen sastav sve većeg broja sredstava za lansiranje nuklearnih projektila.

Bez obzira na uvođenje nuklearnih sredstava, klasična artiljerija još uvek ima veliki značaj, jer je ona najefikasnija za pružanje neposredne podrške — za najkraće vreme i sa najvećom preciznošću. U da-

ljem razvoju klasične artiljerije posebna pažnja obraća se povećavanju njene pokretljivosti i dometa, brzini gađanja, uvođenju višecevni oruđa u njen sastav, kao i sredstava za što efikasnije izviđanje i otkrivanje ciljeva; zatim, što većem osposobljavanju za protivtenkovsko dejstvo — radi čega se postojeća pt-oruđa sve više zamenjuju raketama itd.

Nuklearna sredstva taktičke namene sve više predstavljaju glavni činilac u ostvarivanju vatrene moći. Sredstva za lansiranje nuklearnih projektila kod velikih oruđa uvode se u sastav svih jedinica — počev od bataljona pa do najvećih združenih formacija. Pored uvođenja novih sredstava, opšta je tendencija da se za lansiranje nuklearnih projektila osposobi i što veći broj klasičnih artiljerijskih oruđa.

PA-jedinice. S obzirom na razvoj sredstava za napad iz vazduha, PA-jedinice takođe postaju sve značajnije. Pored uvođenja pav-raketa, osnovna pažnja poklanja se povećavanju efikasnosti i brzini dejstva sredstava PA-jedinica, skraćanju vremena za pripremu njihovog dejstva i usavršavanju taktičkih osobina. Smatra se da će u sadašnjim uslovima, pa i u skoroj budućnosti, u borbi protiv niskoletućih ciljeva malokalibarsko pav-naoružanje predstavljati osnovno sredstvo.

Avijacija KoV. Ovaj novi rod u okviru kopnene vojske sve više dobija u značaju, dok je broj njegovih sredstava sve više povećava. Jedinice avijacije KoV, jačine čete do bataljona, čija su osnovna sredstva helikopteri, već danas se kao samostalne jedinice nalaze u sastavu divizijskih formacija (krupnije formacije imaju i veći broj ovih jedinica), a njihovi manji delovi već se nalaze u sastavu brigada, pukova, pa i bataljona.

Do pre izvesnog vremena osnovna namena jedinica avijacije KoV bila je izviđanje, osmatranje, korektura vatre, prebacivanje oficira za vezu, starešina, naoružanja i opreme, evakuacija ranjenika, spuštanje helikopterskih desanata u bližoj pozadini neprijatelja. Međutim, pored ovih zadataka koji postaju sve značajniji, avijacija KoV se osposobljava i za izvršavanje borbenih zadataka, tj. helikopteri postaju i borbeno sredstvo za neposrednu vatrenu podršku jedinica. U vezi s tim oni se naoružavaju topovima (20 mm), raketama vazduh-zemlja, bacačima bombi, mitraljezima sa velikom brzinom gađanja i dr.

Inžinjerija i inžinjerijsko obezbeđenje borbenih dejstava povećali su svoj značaj, jer su savremeni uslovi, pored povećanja obima i složenosti zadataka koje je inžinjerija i ranije izvršavala, postavili i nove zadatke, pre svega, savlađivanje svih vrsta prepreka, dekontaminaciju radioaktivnog zemljišta i komunikacija, izvođenje zaprečavanja novim sredstvima, zadatke na planu maskiranja, itd. Osnovna tendencija u daljem razvoju inžinjerije sastoji se u formiranju specijalizovanih jedinica, povećavanju njenih mogućnosti uvođenjem mehanizacije i ostalih

savremenih sredstava, kao i povećavanju pokretljivosti inženjerskih jedinica.

Veza — u savremenim uslovima dobija sve značajnije mesto i sve više predstavlja jedan od bitnih faktora povećanja operativnosti u radu komandi. U razvoju sredstava veze, pored ostalog, posebna pažnja poklanja se povećanju njihovog broja, dometa, propusne moći, sigurnosti, njihovoj otpornosti na elektronska ometanja, osposobljenosti za rad ne samo u mestu već i u pokretu, istovremenom smanjenju težine i veličine ali ne i dometa radio-sredstava, zatim korišćenju televizije, aviona, helikoptera, a u poslednje vreme i satelita za održavanje veze, i dr. Pored toga, nastoji se da jedinice veze budu potpuno pokretljive i osposobljene za brzo uspostavljanje veze na novim KM, da unapred i do detalja bude razrađen sistem veza, itd.

ABHO, kao noviji rod KoV, sve više dobija na značaju. Njegov razvoj, kome se poklanja sve veća pažnja, karakteriše pre svega osposobljavanje za brzo i efikasno preduzimanje mera zaštite i otklanjanje posledica od dejstva ABH-sredstava neprijatelja. Radi izvršavanja ovih zadataka stalno se radi na usavršavanju postojećih i pronalaženju novih tehničkih sredstava, od kojih se neka sve više uvode u sastav jedinica i drugih rodova.

Jedinice ABHO se sve više razvijaju i dok su se ranije nalazile u sastavu puka i viših jedinica, sada je tendencija da se one spuštaju i u niže jedinice.

f) *Prilagođavanje sistema komandovanja zahtevima koje postavljaju savremeni uslovi.*

Napred je istaknuto da uspeh u vođenju rata i izvođenju borbenih dejstava u savremenim uslovima zavisi od zajedničkih i koordiniranih napora svih vidova i rodova oružanih snaga. Međutim, da bi ovi udruženi naponi mogli da dođu do punog izražaja, neophodno je da postoji dobra organizacija sistema komandovanja i njegova prilagođenost savremenim uslovima, kao i da komande — od najnižih do najviših — budu osposobljene za brz i efikasan rad. Ova potreba sve više dolazi do izražaja jer će borbena sredstva kojima se sada raspolaže, kao i ona čije se uvođenje planira, ispoljavati sve veći uticaj i na vrlo česte i brze promene situacije, što će zahtevati brzo dobijanje i analizu podataka, blagovremeno izdavanje i prenošenje naređenja, brzo usklađivanje dejstava raznih vidova, rodova i jedinica. Zbog toga se danas, u armijama svih zemalja, posebna pažnja obraća na:

detaljno sagledavanje svih problema i zahteva (opštih i na nivou pojedinih komandnih stepena) koje savremeni uslovi postavljaju pred komandovanje, kao i principa na kojima treba da se ono zasniva;

prilagođavanje organizacijsko-formacijske strukture i sastava komandi savremenim uslovima; pri ovome se, pored sagledavanja opštih faktora koji mogu ispoljiti svoj uticaj i principa koji treba da pri ovome

budu zastupljeni, posebno razmatra uloga pojedinih komandi u opštem sistemu komandovanja, opšta organizacija komandi, organizacija i dužnosti pojedinih organa komandi i dr.;

pronašanje takvog sadržaja i metoda rada komandi koji će najbolje odgovarati savremenim uslovima;

sagledavanje opštih zahteva koje postavljaju novi uslovi i faktori koji utiču na ešeloniranje komande u toku borbe, razmeštaj komandnih mesta, organizaciju i sistem rada na KM, borbeno obezbeđenje KM i obezbeđenje neprekidnosti rada komande u toku premeštanja, i dr.;

pronašanje sredstava i načina koji omogućuju brzo dobijanje i obradu podataka o situaciji i brzo prenošenje naređenja i obaveštenja. U vezi s tim, pored rada na razvoju sistema i sredstava za izviđanje, osmatranje i obaveštavanje, preduzimaju se i posebne mere na planu mehanizacije i automatizacije rada komandi.

U sklopu rešavanja problema komandovanja, posebna pažnja poklanja se načinu pripreme i osposobljavanja komandi i starešina u miru za izvršavanje zadataka u ratu.

i) Uvođenje novih načina i sredstava pozadinskog obezbeđenja jedinica.

Neprekidnost izvođenja borbenih dejstava zahteva i blagovremeno obezbeđenje jedinica svim sredstvima, pri čemu poseban problem predstavljaju potrebe za ogromnim količinama municije, goriva i dr. Međutim, uslovi da se sve to doturi biće takođe mnogo teži nego ranije: dejstvo raketno-nuklearnih sredstava po dubokoj pozadini dovešće u pitanje mogućnost proizvodnje i transporta materijalnih dobara; pozadinsko obezbeđenje biće otežano i usled porušenih komunikacija, kontaminacije zemljišta, velikih gubitaka itd.

Rešenje navedenih i ostalih problema traži se, pored ostalog, i u primeni odgovarajuće organizacijske strukture pozadine, u usklađivanju sa potrebama i načinom vođenja borbenih dejstava, u povećavanju opšte pokretljivosti pozadine, u obezbeđenju mehanizacije za brzu opravku puteva, u povećavanju rezervoara za gorivo na vozilima, smanjenju težine pojedinih, pre svega, prehrambenih artikala, u maksimalnom korišćenju mesnih izvora itd.

Iz napred izloženog vidi se da postoji znatan broj problema čijem se rešavanju poklanja velika pažnja pri razmatranju razvoja oružanih snaga i njihovom osposobljavanju za uspešno izvođenje dejstava u savremenim uslovima. Ova razmatranja, u stvari, predstavljaju stalan proces, tako da se pored do sada usvojenih rešenja i mera mogu očekivati i nove tendencije ka daljem usavršavanju oružanih snaga u celini, kao i strukture, organizacije i formacije njenih pojedinih delova, odnosno uvođenju novog naoružanja i opreme u sastav jedinica svih vidova oružanih snaga.

Radi što potpunijeg sagledavanja svih pitanja povezanih sa razvojem i upotrebom oružanih snaga u celini i njihovih pojedinih delova, u armijama mnogih zemalja formirani su posebni organi koji vrše obimne i sistematske studije, detaljna praktična ispitivanja i koji u svom radu ostvaruju najtešnju saradnju sa ostalim odgovarajućim organima u okviru oružanih snaga, kao i mnogim institucijama van njih.

Pukovnik

Jovan MANASIJEVIĆ